

29.5.07

בית המדרש "תפארת ירושלים"

רחוב הפלמ"ח 18 ג' (קומה ג')

טל. 5665633 (אנליזה): 05267228827

דוא"ל: Tiferet.jer@012.net.il

בהעלותך

Beaalotecha

2007-5707

א. במדבר י, כט-לד

ב. שמות יח, כז

ג. תרגומים

אונקלוס במדבר פרק י פסוק כט

כט) ואמר משה לחובב בר רעואל מדינאה חמוהי דמשה נטלין אנחנא לאתרא דאמר יי יתיה אתין לכון איתא עמנא ונוטיב לך ארי יי מליל לאיתאה טבתא על ישראל.

[ה' דיבר להביא טובה על ישראל (ולכן אנו מזמינים אותך שיהא חלקך עמנו)]

יונתן במדבר פרק י פסוק כט

(כט) ואמר משה לחובב בר רעואל מדינאה חמוהי דמשה נטלין אנחנא מיכא לאתרא דאמר יי יתיה אתין לכון איתא עמנא ונוטיב לך ארום יי מליל לאוטבא לגיורא על ישראל

כתר יונתן במדבר פרק י פסוק כט

כט) ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חמיו של משה: נוסעים אנחנו מכאן למקום שאמר יי אותו אתן לכם בא עמנו ונוטיב לך כי יי דבר להטיב לגר על ישראל.

רש"י במדבר פרק י פסוק כט

(כט) חובב - הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד, יא) מבני חובב חותן משה, ומה תלמוד לומר (שמות ב, יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. ושמות הרבה [ושני שמות] היו לו יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. חובב על שחבב את התורה וכו'

רשב"ם במדבר פרק י פסוק כט

(כט) לחובב - הוא יתרו, כדכתיב 'מבני חובב חותן משה'

אבן עזרא במדבר פרק י פסוק כט

(כט) מצאנו שצפורה היא בת רעואל, כי כן כתוב: ויתן את צפורה בתו (שמות ב, כא), ועוד, להשקות צאן אביהן (שם שם, טז), אל רעואל אביהן (שם שם, יח). והנה חובב הוא בן רעואל והנה הוא אחי צפורה. ולפי שיקול הדעת שהוא יתרו, בעבור חנותנו במדבר (לא), ואמר על דבר יתרו כאשר בא אל המדבר אשר הוא חונה שם. ואם יטעון טוען כי הכתוב אמר על יתרו חותן משה, יש להשיב, כי דרך המקרא לקרוא אבי הנערה ואחיה חותן, והעד: לחובב בן רעואל המדיני חותן משה, וכבר נתברר שחובב אחי צפורה, וקראו חותן משה. ואם אמר אין חותן משה דבק עם חובב רק עם רעואל, התשובה: מבני חובב חותן משה (שופ' ד, יא). ורבים אמרו, שחובב הוא יתרו, והוא אבי צפורה, ורעואל היה זקנה, ואמר הכתוב: אל רעואל אביהן (שמות ב, יח), כאשר אמר יעקב: אלהי אבי אברהם (ברא' לב, י), ואמר הכתוב בתו (שמו' ב, כא), כאשר אמר על בלשצר, שהוא בן נבוכדנצר (דני' ה, יח), והוא בן בנו. וחכמינו אמרו, שבעה שמות היה לו ליתרו. ושבעה פנים לתורה:

רמב"ן במדבר פרק י פסוק כט

(כט) ויאמר משה לחבב - כבר פירשתי (שמות ב טז) כי חובב שם חדש שקראו ליתרו כאשר שב לתורת ישראל, כי זה דרך כל המתגייר כי לעבדו יקרא שם אחר. והנה משה חילה פניו ללכת עמם ואמר לו סתם 'והטבנו לך' - והוא חשב שיתנו לו מן השלל כסף וזהב ובגדים וצאן ובקר ולא תהיה לו נחלה בתוכם, ועל כן לא היה חפץ, וענה 'כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך' - כי שם לי נחלה ונכסים וכבוד. אז אמר לו משה 'אל נא תעזב אתנו' - כי מדעתך המדבר תהיה לנו לעינים

בכיבוש הארצות ותורנו הדרך אשר נעלה בה, ומכל הטוב ההוא אשר ייטיב ה' לנו נטיב לך, רמז לתת לו אחוזה בארץ טובה בשכרו על טרחו ועזרתו אשר יעזרם בכבוש הארץ. ועל דעתי כי נתרצה אליו בזה ועשה כן כאשר הזכרתי שם (שמות יח א), וכך אמרו בירושלמי (בכורים פ"א ה"ד) בני קיני חותן משה מביאין וקורין, דכתיב לכה אתנו והטבנו לך.

ספורנו במדבר ל-לא

כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך' – שלא תסבול זקנתי אוויר ארץ אחרת ומזונותיה. אל נא תעזוב אותנו – ילכו בניך לפחות עמנו. כי על כן ידעת חנותינו במדבר – ואם יעזבונו גם בניך, תחללו את ה' בעיני האומות שיאמרו: אילו ראה יתרו בהם עניין אלהי באמת לא היה עוזב אותם הוא ובניו, ובזה היתה הסכמת כולם, כי אמנם יתרו חזר אל ארצו כאמרו "וישלח משה את חותנו, וילך לו אל ארצו" (שמות יח כז) ובניו הלכו עם ישראל בלי ספק, כמו שהעיד בספר שופטים באמרו "ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה" (שופטים א טז)

כתר יונתן שמות פרק יח פסוק כז

(כז) וישלח משה את חמיו וילך לו לגייר את כל בני ארצו.

רש"י שמות פרק יח פסוק כז

(כז) וילך לו אל ארצו - לגייר בני משפחתו.

רש"י במדבר פרק י פסוק לא

(לא) אל נא תעזב - אין נא אלא לשון בקשה, שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה, סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו: כי על כן ידעת חנותנו במדבר - כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו:

כי על כן ידעת - כמו על אשר ידעת, כמו (בראשית לח, כו) כי על כן לא נתתיה לשלה בני, כי על כן עברתם (שם יח, ה), כי על כן באו (שם יט, ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג, י): והיית לנו לעינים - לשון עבר כתרגומו. דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר:

רג"ו במדבר י, לא

כי על כן ידעת חנותינו במדבר והיית לנו לעינים – יתכן לי לפרש פועל 'ידעת' ו'היית' שניהם מלשון עבר כפשוטן, ומילת 'ידעת' פירושו לשון אהבה וחיבה כמו 'כי ידעתי' וביאורו: לכן אני מפציר בך לבוא עמנו, כי אני חושב שרק בעבור זאת ידעת ובחרת לחנות עמנו במדבר הזה כמה חדשים כדי להתחבר עמנו ולא לעזובנו עוד, ומאחר שחפצת לשבת עמנו בארץ השוממה הזאת עד היום כי נדבקה נפשך באמונתנו, למה תעזוב אותנו עתה שנלך אל ארץ נושבת, וטעם והיית לנו לעינים גם הוא לשון עבר, כי אולי מינהו משה לשפוט את העם בין שאר השופטים שבחר בעצת יתרו, ואמר לו עתה, הנה עשינו לך כבוד גדול שהיית לעם לעינים ושפטת אותם בכל עת, ולמה תעזוב אותנו כעת, אבל אין נכון לפרש 'היית לנו לעינים' שיורה אותם הדרך ילכו בה ומקום לחנייתם, כי ענן ה' עליהם להורותם הדרך...ולא היו צריכים לעזרתו.

הרש"ר הירש י, לא-לב

...כי על כן – כי לא משיקולי התועלת שלך, אלא משום כך פניתי אליך...כי אתה בקי בטיב הקרקע של מקומות חנייתנו, נהירים לך שבילי המדבר, ובכל מקום שה' יורה לנו לחנות, אתה מכיר את מעלות הסביבה, שנוכל להפיק מהם תועלת...

אולם יש חשיבות יתרה לבקשה זו, שמשם פנה בה אל חותנו ואחר כך כתב אותה לדורות עולם, כי הבקשה שחותנו יסייע להם בבינתו ובבקיאותו בטיב הקרקע, יש בה כדי להביא אותנו לידי הערכה נכונה של "שליחות משה", שהיר כבר ראינו (שמות יח; יג-כז) עצת הארגון של יתרו מוכיחה לנו שלא היו לו למשה הכשרונות הארגוניים הדרושים למחוקק הבונה מדינות; וגם העובדה המסופרת כאן מזימה את כלך סיפורי הבדים על בקיאות משה באורחות המדבר, שלפיהם הפלא האלוהי של מסענו במדבר הוא רק תוצאה של מנהיגות פקחית ומתוחכמת. משה שהיה זקוק לעצת חותנו כדי לארגן את מערכת השיפוט וכדי להתקין כהלכה את המחנות – והוא רשם את שני אלה לזכרון עולם בעמו – איש זה לא הנהיג את עמו ולא נתן לו תורה אלא ככלי שרת בידי ה'; רחוק היה מלשוות לעצמו הילה של בינה על-אנושית וכוח לחולל פלאים

הרש"ר הירש שמות יח, כד

מאלפים ביותר הם הדברים על אודות המוסד הממלכתי הראשון הזה שכונן בעם ישראל סמוך מתן תורה, שעליו יסופר בפרק הבא. כה קטן היה שיעור קומתו של משה עצמו כמחוקק, וכה דל היה כושרו כמרגן, עד שהוצרך ללמוד את ראשית היסודות של מוסד ממוסדות המדינה מפי חותנו. האיש משה עמל וידע עד לעיפה ולא הסדיר מעצמו מוסד כה מתקבל על הדעת, או מוסד דומה שהיה טוב לעצמו, לעם ולעניין; איש זה שנזקק לעצתו של יתרו במינוי השופטים – לא הוא בדה מלבו חוקים ומפשטים ונתנם לעם; איש זה לא היה אלא נאמן בית ה', ורק את דבר ה' הגיד לעמו – ותו לא.